

Fh.

Fellingsbro Folkhögskola
och Lantmannaskola

1684

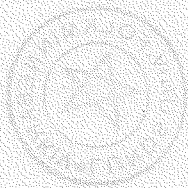
Västmanl.
Fellingsbro
Folkhögskola

Om gamla seder och bruk från
1850 talet i Västmanland.

För att vi skola få en liten inblick
i våra förfäders levnadsförhållanden för omkring
sexti a sjuttio år sedan i Västmanland, vilja
vi något lyssna till vad äldre personer därom
ha att förtälja.

Något vidare åkerbruk förekom ej, utan
skogsbruket var då den egentliga huvudnäringen.
Bönderna räddade ej på den tiden själva om den
jord, de brukade, utan den tillhörde då stora
gods, till exempel Bockhammar, som då ägde
större delen av norra Fellingsbro socknen.
För sådana gods skulle varje underhåvande

(8 sid.)

under skördetiden göra ett vist antal dagsverken
i arrende samt dessutom vara tvungen att under
vintertiden framförslå stångjärn och trackjärn
till en mägnad smedja, som då vara uppflyggda
efter vattendragen överallt i Västmanland.

Några allmänna landsvägar funnos ej, utan folket
fick taga sig fram i skogstrakterna, bäst de kunde,
när de skulle färdas till någon stad eller handelsort.

Upplysningen stod ^{änn} mycket lågt, folkskolor funnos
ej på landsbygden som nu, utan gamla knäkter
fingo sörja för undervisningen och taga barnen
till sig i någon stuga. Där fingo de lära sig
hjälpfullt läsa och skriva. Detta var naturligtvis
ej tillräckligt och många funnos som leuda i
största okunnighet. Ej underligt då, att människorna

på den tiden vara mycket vidskräpiga och hade på
de mest underliga ting, såsom spöken, vitor och
annat trolltyg. Man kan få höra gamla personer
berätta de mest häresande spökhistorier från
denna tid. En del har tillockmed påstått, att de varit
med, där både folk och kreatur blivit förtrollade.
Sådana, som kommo i olycka och råkade ut
för dessa andar, som folket trodde på, måste
söka någon kloke gumma eller gubbe, vilka påstodo,
att de kunde bota dem.

När en sådan kvacksalvare skall undersöka en
patient, får denna lägga sig på ett sofflock,
den kloke kastar sedan över honom ett lakan
samt läser en trollformel. Därefter håller han
över patienten en uppsmält blymassa; om det
då sprakade och spret isär sig mycket ansågs
den sjuka vara starkt angripen av de onda

4. andarna. 4. Blystyckena samlades sedan upp och
lades i ett glas, som var fyllt med vatten. Med
detta vatten skulle sedan den sjuke svätta sig
och därefter kasta ut vattnet i någon korsväg.
Var det sedan så, att sjukdomen upphörde, så
ansågs det att den kloke botat honom.

Något om julfirandet i Västmanland
från samma tid

Den största högtid, som firas i Sverige,
är ju som vi alla veta, julen. Denna helg har allt
sedan kristendomen blev införd i Norden och
ända fram i våra dagar firats till äminnelse
av Jesu födelse. Men som mycket förändrats
med tiden, så har även en hel mängd seder och
bruk, som fordom varit allmänna under jul-
firandet, så gott som alldeles försvunnit i

våra dagar. Enar julen ännu för var den största högtiden, så skulle den också då firas med pompa och ståt.

Fjorton dagar för helgen börjades det att bakas och bryggas efter bästa förmåga. Därefter företogs en grundlig rengöring både inom och utom hus; allt skulle vara snyggt och rent till helgen. Enris skulle hackas och strös på golvet, för att det skulle härda friskt i rummen, ingenting fick nu glömmas bort. Karlarna voro på den tiden till största delen upptagna av skogsgörömrät, och kvinnorna fingo till och med i vanliga fall hugga vedin samt göra så gott som alla hemsysslor. Men på julaftanen tog man frid från skogen. Då skulle i stället julveden huggas. När därpå klockan slog fyra på julaftansmorgonen, skulle drängarna ut på vedbakken. När sötte man

6.
upp stora tårar och blott, för att man skulle kunna
se att arbeta. Vedhuggningen pågick sedan, tills
klockan var omkring elva, därpå fick
de fritt för dagen. De samlades alla i ett rum,
som kallades storstugan vilket fick tjäna både
till kök och matsal, för intragande av frukost.
Då fanns mat och dryckessvaror av alla slag.
En stor gryta i vilken julskinkan hade kokats,
ställdes mitt på bordet, kring vilket man nu
fick taga plats. I spadet doppade man sedan
mjukt vörtbröd. Det kallades att doppa i grytan.
Sedermär på kvällen skulle alltid julgröt förtäras.
Allmän sed var då, att det skulle rimmas eller
läsas vers, innan man åt av den. Julskinkan
skulle sedan stå framme på bordet hela helgen.
På jultorgaren fick ingen försöka sig, alla skulle
då upp för att åka till julotta i närmsta kyrka.

Då var det allmänt, att man tog den bästa travaren,
man ägde. Hårten skulle den morgonen erhålla
en särskild portion, vilken bestod av havre och harkel-
se samt uppblandades med dricka samt ett glas brännvin.
Detta skulle göra hårten morsk och krig. På hemvägen
blev det sedan en riktig kappkörning; alla ville då
visa, vilka styva hästar de hade. Den, som kunde
åka om de flesta, ansågs vara värd samt skulle först
få in skörden nästa sommar. En julgran skulle även
finnas i varje hem. Denna kläddes ^{med} papper, som
man klippte i olika former, vidare uppsträngdes
karameller, ljus och ^{alla} möjliga gubbar, som man
själv tillverkade. Ej sålunda kläddes folk ut sig till bockar
och jultantar. Dessa gingo sedan omkring i stugorna
och delade ut julkappar. Julhelgen fortsatte sedan till

fredagsdagen. Därefter förekommo de vanliga
skogskörslorna som förut, endast helgdagsaftnarna
fick polkret fritt på eftermiddagen. Julegondagen
skulle julen dansas ut. Den dagen firades, även
om den inföll på en söndag. Ungdomen gick
då allmänt tillsammans i någon stuga, där det
sedan omväxlade med dans och lekar.

Arthur Andersson.

Östra Boda

Spannarboda.